

STATI

Nebezpečnost zvířete jako předpoklad vzniku odpovědnosti za škodu

Josef Bártů*

Abstrakt: Občanský zákoník zakotvuje skutkovou podstatu odpovědnosti za újmu způsobenou zvířetem v § 2933. Protože se jedná o odpovědnost za ohrožení, patří mezi nepsané znaky této skutkové podstaty, že se ve vzniklé újmě materializuje nebezpečnost zvířete. V předloženém textu se zabývám otázkou, v čem má tato nebezpečnost obecně spočívat, a dospívám k závěru, že nejhodnějším hlediskem bude podíl energie zvířete, respektive projev jeho živosti ve vzniklé újmě. Na základě takto obecně definovaného kritéria řeším typické situace, které německá právní věda rozdělila do několika skupin. Za správné považují opuštění hlediska spočívajícího v působení fyziologického nátlaku na zvíře z důvodu neurčitosti tohoto kritéria a zahrnutí přirozeného chování zvířete (páření, vyměšování, šíření nemocí a škůdců) do nexu ohrožení. Vytvoří-li zvíře překážku, musíme se ptát, zda se na místo kolize s dopravním prostředkem nebo člověkem dostalo za pomoci vlastní energie. V případě kladné odpovědi bude podmínka zahrnutí do nexu ohrožení splněna. Zdroji nebezpečí je třeba přičíst i některé újmy, které vznikly jinak než přímým působením zvířete na člověka nebo jeho majetek. Odpovědnost tak může vzniknout i v případě, že zvíře u někoho vyvolá panickou ataku a ten se během útěku zraní.

Klíčová slova: zvíře, škoda, zdroj nebezpečí, odpovědnost, ohrožení

Úvod

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „o. z.“) obsahuje kromě základních skutkových podstat odpovědnosti za škodu i skutkové podstaty zvláštní, které nalezneme v § 2920 a násl. o. z. Jedná se například o odpovědnost za škodu z provozní činnosti (§ 2924 o. z.), škodu způsobenou provozem zvláště nebezpečným (§ 2925 o. z.) nebo škodu způsobenou provozem dopravy a dopravního prostředku (§ 2927 a násl. o. z.). Řadíme sem i odpovědnost za škodu způsobenou zvířetem (§ 2933 a násl. o. z.).

Důvodem pro zakotvení zvláštní skutkové podstaty pro případy škod způsobených zvířaty je zjednodušeně řečeno ta skutečnost, že zvířata¹ pro své okolí představují zdroj

* Mgr. Bc. Josef Bártů, asistent předsedkyně senátu Nejvyššího soudu; doktorand a asistent, katedra občanského práva Právnické fakulty Masarykovy univerzity, zástupce šéfredaktorky mediální platformy Právo21. E-mail: Josef.Bartu@law.muni.cz. ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-6153-5481>. Tento článek vznikl na Masarykově univerzitě v rámci projektu *Rozvoj a podpora vědecko-výzkumných aktivit doktorského studijního programu „Soukromé právo a civilní právo procesní“ I*, č. MUNI/A/1417/2023, podpořeného z prostředků účelové podpory na specifický vysokoškolský výzkum, kterou poskytl MŠMT v roce 2024. Za cenné připomínky k textu autor děkuje doc. JUDr. Filipu Melzerovi, LL.M., Ph.D., Mgr. Petře Mertelové a Mgr. Viktoru Kolmačkoví, Ph.D., i oběma anonymním recenzentům.

1 Zda škodu způsobilo, či nezpůsobilo zvíře, nebývá sporné. Živější diskuse se vede pouze ohledně otázky, zda pod aplikační rozsah skutkových podstat odpovědnosti za škodu způsobenou zvířetem spadají, či nespádají mikroorganismy. Srov. BÁRTŮ, Josef. Lze nahradit újmu způsobenou mikroorganismy podle § 2933 o. z.? *Bulletin advokacie*. 2023, č. 10, s. 38 an.

nebezpečí.² V čem přesně však toto nebezpečí spočívá, není v judikatuře ani literatuře řešeno jednotně, a proto si tento příspěvek klade za cíl tuto otázku zkoumat a zodpovědět. Protože byla česká právní úprava odpovědnosti za škodu způsobenou zvířetem v občanském zákoníku zřetelně inspirována německou právní úpravou obsaženou v § 833 a § 834 německého občanského zákoníku (BGB),³ čerpá tento příspěvek převážně z německých pramenů a pouze okrajově ze zdrojů rakouských a švýcarských. Rakouská úprava obsažená v § 1320 ABGB⁴ i švýcarská regulace zakotvená v čl. 56 OR⁵ sice rovněž jako předpoklad vzniku odpovědnosti vyžadují materializaci nebezpečí pramenícího ze zvířete

² EBERL-BORGES, Christina. § 833 Haftung des Tierhalters. In: BERNAU, Falk – EBERL-BORGES, Christina (eds). *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: Staudinger BGB – Buch 2: Recht der Schuldverhältnisse: §§ 830–838 (Unerlaubte Handlungen 3)*. Berlin: Sellier / de Gruyter, 2018, s. 288.

³ MELZER, Filip. § 2933 Škoda způsobená zvířetem. In: MELZER, Filip – TÉGL, Petr (eds). *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IX: § 2894–3081*. Praha: Leges, 2018, s. 676.

Originální znění citovaných ustanovení obsahuje sousloví *derjenige, welcher das Tier hält*, příp. obdobně, a proto se za odpovědnou osobu označuje *Tierhalter*. Tento výraz je však do češtiny pouze velmi obtížně přeložitelný. V textu proto jako ekvivalent používám sousloví *pán zvířete*, jak navrhuje Melzer. MELZER, Filip. § 2933 Škoda způsobená zvířetem, s. 682. K obsahu pojmu *Tierhalter* viz za mnohé např. WAGNER, Gerhard. § 833 Haftung des Tierhalters. In: SÄCKER, Franz Jürgen et al. (eds). *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. Mnichov: C. H. Beck, 2020, Rn. 32–44.

První věta § 833 BGB („*Dojde-li k usmrcení člověka nebo k poškození těla či zdraví člověka nebo k poškození věci zvířetem, je pán zvířete povinen nahradit poškozenému vzniklou škodu.*“ „*Wird durch ein Tier ein Mensch getötet oder der Körper oder die Gesundheit eines Menschen verletzt oder eine Sache beschädigt, so ist derjenige, welcher das Tier hält, verpflichtet, dem Verletzten den daraus entstehenden Schaden zu ersetzen.*“) se klasifikuje jako odpovědnost za ohrožení. Viz EBERL-BORGES, Christina. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 289.

Druhá věta § 833 BGB („*Povinnost k náhradě škody nevzniká, pokud ji způsobilo domácí zvíře součící k výkonu povolání, výdělečné činnosti nebo obživě pána zvířete a pán zvířete při dohledu nad zvířetem dodržel potřebnou pečlivost nebo by škoda vznikla i při dodržení této pečlivosti.*“ „*Die Ersatzpflicht tritt nicht ein, wenn der Schaden durch ein Haustier verursacht wird, das dem Beruf, der Erwerbstätigkeit oder dem Unterhalt des Tierhalters zu dienen bestimmt ist, und entweder der Tierhalter bei der Beaufsichtigung des Tieres die im Verkehr erforderliche Sorgfalt beobachtet oder der Schaden auch bei Anwendung dieser Sorgfalt entstanden sein würde.*“) a § 834 BGB („*Kdo na základě smlouvy převezme dohled nad zvířetem od pána zvířete, odpovídá za škodu způsobenou zvířetem třetí osobě způsobem popsaným v § 833. Povinnost k náhradě škody nevzniká, pokud při dohledu nad zvířetem dodržel potřebnou pečlivost nebo by škoda vznikla i při dodržení této pečlivosti.*“ „*Wer für denjenigen, welcher ein Tier hält, die Führung der Aufsicht über das Tier durch Vertrag übernimmt, ist für den Schaden verantwortlich, den das Tier einem Dritten in der im § 833 bezeichneten Weise zufügt. Die Verantwortlichkeit tritt nicht ein, wenn er bei der Führung der Aufsicht die im Verkehr erforderliche Sorgfalt beobachtet oder wenn der Schaden auch bei Anwendung dieser Sorgfalt entstanden sein würde.*“) se řadí do kategorie skutkových podstat odpovědnosti za objektivizované zavinění s obráceným důkazním břemenem. Současně se presumuje i příčinná souvislost. Viz EBERL-BORGES, Christina. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 289 a 336; EBERL-BORGES, Christina. § 834 Haftung des Tieraufsehers. In: BERNAU, Falk – EBERL-BORGES, Christina (eds). *J. von Staudingers Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch: Staudinger BGB – Buch 2: Recht der Schuldverhältnisse: §§ 830–838 (Unerlaubte Handlungen 3)*. Berlin: Sellier / de Gruyter, 2018, s. 359. Zda se v případě § 833 věty druhé BGB (a tudíž i podle § 834 BGB) vyžaduje materializace nebezpečí pramenícího ze zvířete, není řešeno v německé dogmatice jednotně. Například podle Wagnera nikoliv (WAGNER, Gerhard. § 833 Haftung des Tierhalters, Rn. 45), podle Wilhelmiho ano (WILHELMI, Rüdiger. § 833 Haftung des Tierhalters. In: WESTERMANN, Harm Peter – GRUNEWALD, Barbara – MAIER-REIMER, Georg (eds). *Bürgerliches Gesetzbuch*. Kolín, 2020, s. 387B).

⁴ Pro tento článek považuji z rakouské právní úpravy za podstatnou druhou větu § 1320 odst. 1 rakouského občanského zákoníku (ABGB), která zní: „*Pán zvířete odpovídá, pokud neprokáže, že se postaral o potřebné opatrování nebo dohled.*“ „*Derjenige, der das Tier hält, ist verantwortlich, wenn er nicht beweist, daß er für die erforderliche Verwahrung oder Beaufsichtigung gesorgt hatte.*“

⁵ Článek 56 odst. 1 švýcarského kodexu (Obligationenrecht) normuje takto: „*Za škodu způsobenou zvířetem odpovídá pán zvířete, pokud neprokáže, že vynaložil při opatrování zvířete a dohledu nad ním dle okolností veškerou péči nebo by škoda vznikla i při vynaložení této péče.*“ „*Für den von einem Tier angerichteten Schaden haftet, wer dasselbe hält, wenn er nicht nachweist, dass er alle nach den Umständen gebotene Sorgfalt in der Verwahrung und Beaufsichtigung angewendet habe, oder dass der Schaden auch bei Anwendung dieser Sorgfalt eingetreten wäre.*“

(*Tiergefahr*),⁶ avšak tamní doktrína a judikatura nejsou podle mého názoru ve srovnání s německou tolik rozpracované. Rakouská nauka i judikatura například vychází z konceptu, který se v Německu oprávněně již považuje za překonaný (srov. níže).⁷ Společný znak (*tertium comparationis*) pro všechny právní úpravy tedy představuje nebezpečí pramenící ze zvířete.

V předloženém článku nejprve stručně vymezují nexus ohrožení a následně popisují vývoj, kterým prošla německá judikatura. Dále shrnuji dosavadní názory vyjádřené v tuzemské i zahraniční literatuře a judikatuře a nakonec nabízím vlastní stanovisko.

1. Obecně o nexu ohrožení (*Gefährdungszusammenhang*)

Skutkové podstaty odpovědnosti za ohrožení (*Gefährdungshaftung*) se aplikují pouze v případech, že se materializuje právě to nebezpečí, které zákonodárce vedlo k zavedení příslušné skutkové podstaty. Proto mezi předpoklady vzniku povinnosti nahradit újmu patří tzv. nexus ohrožení (*Gefährdungszusammenhang*), který lze definovat jako souvislost mezi nebezpečím pramenícím ze zdroje nebezpečí a vznikem škody.⁸

Na principu odpovědnosti za ohrožení se zakládá i skutková podstata upravená v § 2933 o. z., přičemž mezi předpoklady jejího použití patří i způsobení újmy zvířetem („*Způsobí-li škodu zvíře...*“). Abychom tedy mohli přistoupit k aplikaci § 2933 o. z., musí se materializovat nebezpečí pramenící ze zvířete, jinak povinnost nahradit újmu nevznikne.⁹ Jinými slovy řečeno, povinnost nahradit újmu podle § 2933 o. z. se nevztahuje na všechny újmy způsobené zvířetem, ale pouze na újmy spadající do nexu ohrožení. Jedná se tedy o nepsaný znak skutkové podstaty, který sice nevyplývá přímo z textu zákona, ale z principu přičitatelnosti, na němž se vznik povinnosti nahradit újmu způsobenou zvířetem zakládá.¹⁰ Proto je třeba se zabývat otázkou, v čem přesně nebezpečnost pramenící ze zvířete spočívá.

⁶ Ve vztahu k rakouské právní úpravě viz např. KOZIOL, Helmut. *Österreichisches Haftpflichtrecht. Band II: Haftung für eigenes und fremdes Fehlverhalten*. Wien: Jan Sramek Verlag, 2018, s. 818–819, nebo rozhodnutí OGH ze dne 18. 6. 1997, sp. zn. 3 Ob 507/96, ze dne 25. 10. 2016, sp. zn. 4 Ob 206/16x, nebo ze dne 20. 4. 2023, sp. zn. 2 Ob 71/23i. Ze švýcarské literatury viz např. KESSLER, Martin A. Art. 56 D. Haftung für Tiere I. Ersatzpflicht. In: HONSELL, Heinrich – VOGT, Nedim P. – WIEGAND, Wolfgang (eds). *Obligationenrecht I. Art. 1–529 OR*. Basel: Helbing Lichtenhahn Verlag, 2015, s. 426, nebo OFTINGER, Karl – STARK, Emil W. *Schweizerisches Haftpflichtrecht. Zweiter Band, Erster Teilband: Besonderer Teil. Verschuldenshaftung, gewöhnliche Kausalhaftungen, Haftung aus Gewässerverschmutzung*. Zürich: Schulthess Polygraphischer Verlag, 1987, s. 387–391.

Pro úplnost doplňme, že rakouskou (KOZIOL, Helmut. *Österreichisches Haftpflichtrecht. Band II: Haftung für eigenes und fremdes Fehlverhalten*, s. 819–820) i švýcarskou právní úpravu lze nejpřesněji klasifikovat s ohledem na téměř totožné znění stejně jako odpovědnost podle § 833 věty druhé BGB jako odpovědnost za objektivizované zavinění s obráceným důkazním břemenem, byť švýcarská literatura používá jinou terminologii, přičemž podle čl. 56 OR se presumuje i příčinná souvislost (viz KESSLER, Martin A. Art. 56 D. Haftung für Tiere I. Ersatzpflicht, s. 425, nebo OFTINGER, Karl – STARK, Emil W. *Schweizerisches Haftpflichtrecht. Zweiter Band, Erster Teilband*, s. 357).

⁷ Srov. SPRAU, Hartwig. § 833 Haftung des Tierhalters. In: GRÜNEBERG, Christian et al. (eds). *Bürgerliches Gesetzbuch mit Nebengesetzen*. Mnichov: C. H. Beck, 2022, s. 1522; srov. odkazy na judikaturu in EBERL-BORGES, Christina. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 307.

⁸ MELZER, Filip. § 2895. In: MELZER, Filip – TÉGL, Petr (eds). *Občanský zákoník: velký komentář. Svazek IX: § 2894–3081*. Praha: Leges, 2018, s. 49–50.

⁹ EBERL-BORGES, Christina. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 298.

¹⁰ LARENZ, Karl – CANARIS, Claus-Wilhelm. *Lehrbuch des Schuldrechts. Band 2, Besonderer Teil, 2. Halbband. Begründet von Karl Larenz; fortgeführt von Claus-Wilhelm Canaris*. Mnichov: C. H. Beck, 1994, s. 604.

2. Tiergefahr – vývoj v německé judikatuře

Říšský soud zpočátku k omezení rozsahu odpovědnosti za újmu způsobenou zvířetem používal test *contra naturam suam*,¹¹ přestože ho tvůrci BGB považovali za nevhodný a měli v úmyslu se od římskoprávní úpravy představované především *actionis de pauperie* odchýlit.¹² Vyžadoval, aby vznik újmy spočíval „v nebezpečném vzplanutí živočišné přirozenosti, v rozvoji živočišné organické síly, která není řízena žádnou rozumnou vůlí, v nezávislém rozvoji živočišné energie, která je nevypočitatelná ve svém účinku a směru“.¹³ Judikatura tedy rozlišovala mezi tím, zda se zvíře zachovalo svévolně, či přirozeně. Za svévolné chování pán zvířete (*Tierhalter*) odpovídal, za přirozené nikoliv.¹⁴ Újmu způsobenou výměšky zvířat nebo jejich pářením tedy nahrazovat nemusel.¹⁵ Naopak odpovídal, pokud někoho pokousal pes nebo kopnul kůň.¹⁶ Tento přístup však literatura oprávněně kritizovala, neboť jím judikatura zvířata nepřipustně připodobňovala ke člověku, přestože se podle ní mělo jednat o použití tohoto výrazu v přeneseném smyslu. Zvířata totiž nemají vůli, a proto u nich nelze hovořit o svévolném chování.¹⁷

Přes kritiku vyjádřenou v literatuře používal toto kritérium i BGH, který svou rozhodovací praxi přehodnotil až v roce 1976.¹⁸ Nově začal nebezpečnost zvířete spatřovat „v nevypočitatelnosti jeho chování“,¹⁹ což rozvedl tak, že se nebezpečnost zvířete projeví „v nevypočitatelném a samostatném chování zvířete odpovídajícím jeho povaze“.²⁰ V novější judikatuře k tomu doplnil, že „nebezpečnost zvířete se nematerializuje zvláště tehdy, pokud se na dění nepodílí žádná vlastní energie zvířete [...] nebo pokud zvíře následuje pouze vedení a vůli člověka“.²¹ Význam této změny lze spatřovat v rozšíření odpovědnosti pána zvířete o přirozené chování zvířete. Může se jednat například o výše zmíněnou újmu

¹¹ K testu *contra naturam suam*: na základě tohoto kritéria se újma nahrazovala, pouze pokud se zvíře zachovalo v rozporu se svou přirozeností, respektive s přirozeností zvířat svého druhu. Někdy se proto test nazývá *contra naturam sui generis*. Druhem přitom nebyl mině druh zvířete, ale přináležitost k domestikovaným zvířatům. Pokud tedy někoho kopnul kůň, nárok na náhradu škody mu vznikl, neboť se zvíře zachovalo v rozporu s přirozeností domácího ohočeného zvířete. Viz ZIMMERMANN, Reinhard. *The Law of Obligations: Roman Foundations of the Civilian Tradition*. USA: Oxford University Press, s. 1103.

¹² EBERL-BORGES, Christina. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 308.

¹³ „...in dem gefährlichen Ausbrüche der tierischen Natur, in der von keinem vernünftigen Willen geleiteten Entfaltung der tierischen organischen Kraft, in der selbständigen Entwicklung einer nach Wirkung und Richtung unberechenbaren tierischen Energie.“ RGZ 80, 237, 238. Cit. dle ibidem, s. 299.

¹⁴ SPINDLER, Gerald. § 833 Haftung des Tierhalters. In: HAU, Wolfgang – POSECK, Roman (eds). *BeckOK BGB*. München: C. H. Beck, 2021, Rn. 6.

¹⁵ DEUTSCH, Erwin. Die Haftung des Tierhalters. *Juristische Schulung*. 1987, s. 675–676.

¹⁶ EBERL-BORGES, Christina. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 299.

¹⁷ LORENZ, Wolfgang. *Die Gefährdungshaftung des Tierhalters nach § 833 Satz 1 BGB: die funktionale Struktur der Gefährdungshaftung als Auslegungshintergrund für die Risikoverteilung im Tierschadensrecht*. Duncker & Humblot, 1992, s. 85–86, 128; EBERL-BORGES, Christina. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 300. Proto je třeba jako nesprávný označit názor, že mezi předpoklady vzniku odpovědnosti patří „pudové či volní chování zvířete“. Viz PAŠEK, Martin. § 2933 [Vlastník a chovatel]. In: PETROV, Jan – VÝTISK, Michal – BERAN, Vladimír. *Občanský zákoník: komentář*. Praha: C. H. Beck, 2019, s. 3067.

¹⁸ Rozhodnutí BGH ze dne 6. 7. 1976, sp. zn. VI ZR 177/75 (NJW 1976, 2130–2131). LORENZ, Wolfgang. *Die Gefährdungshaftung des Tierhalters nach § 833 Satz 1 BGB*, s. 82.

¹⁹ „In der Unberechenbarkeit des Verhaltens eines Tieres.“ Rozhodnutí BGH ze dne 6. 7. 1976, sp. zn. VI ZR 177/75 (NJW 1976, 2130–2131). Rešeršní zdroj: WAGNER, Gerhard. § 833 Haftung des Tierhalters, Rn. 15.

²⁰ „in einem der tierischen Natur entsprechenden unberechenbaren und selbstständigen Verhalten des Tieres“. Rozhodnutí BGH ze dne 20. 12. 2005, sp. zn. VI ZR 225/04 (NJW-RR 2006, 813–814). Rešeršní zdroj: Ibidem, Rn. 15.

²¹ „An der Verwirklichung der Tiergefahr fehlt es insbesondere dann, wenn keinerlei eigene Energie des Tieres an dem Geschehen beteiligt ist [...] oder wenn das Tier lediglich der Leitung und dem Willen eines Menschen folgt.“ Rozhodnutí BGH ze dne 31. 5. 2016, sp. zn. VI ZR 465/15 (NJW 2016, 2737–2738). Rešeršní zdroj: Ibidem, Rn. 17.

způsobenou pářením nebo zviřecími výměšky (výkaly, včelí vosk).²² Na těchto hlediscích staví i současná německá judikatura.²³

3. Aktivní chování, energie a živost jako obecné kritérium

Německá judikatura tedy prošla určitým vývojem. Opustila římskoprávní kritéria svévolného a přirozeného chování a nyní jako obecné hledisko používá nevypočitatelnost (*Unberechenbarkeit*). Avšak i její nový přístup se stal terčem kritiky. Eberl-Borges má výhrady k tomuto pojmu z důvodu jeho vágnosti. Není podle ní jasné, zda se myslí nevypočitatelnost abstraktní, nebo konkrétní.²⁴ V této souvislosti přesvědčivě argumentuje Deutsch, podle kterého se musí jednat o nebezpečnost abstraktní, což odpovídá konceptu odpovědnosti za ohrožení. Konkrétní nebezpečnost by směřovala k odpovědnosti za zavinění.²⁵ Pokud má nebezpečnost pramenící ze zvířete zahrnovat i kousnutí psem nebo kopnutí koněm, má být podle Katzenmeiera rozhodujícím kritériem naopak očekávatelnost nějakého chování od určitého druhu zvířete.²⁶ Proti tomu lze ale namítnout, že se jedná o dvě strany téže mince. Od zvířete lze očekávat, že se bude chovat nevypočitatelně.

Rovněž Wilhelmi považuje kritérium nevypočitatelnosti za nevhodné. Zachová-li se zvíře na základě svých instinktů (pes kousne, kůň kopne, včela bodne), nelze toto chování označit za nepředvídatelné. Do ochranného účelu normy by zařadil všechny újmy, na kterých se alespoň spolupodílela energie zvířete.²⁷ V zásadě stejné řešení navrhuje Wagner, když požaduje, aby nebezpečnost zvířete spočívala v jeho živosti (*Lebendigkeit*),²⁸ nebo Eberl-Borges, podle níž má „nebezpečnost zvířete [spočívat] v samočinném chování zvířete“ („die Tiergefahr in dem selbsttätigen Verhalten des Tieres“).²⁹ Lorenz spatřuje nebezpečnost zvířete obdobně „v aktivním chování zvířete (jako souhrnu typických zviřecích vlastností)“ „[das aktive Tierverhalten (als Summe tiertypischer Eigenschaften)]“.³⁰ Tak by byly z aplikačního rozsahu normy vyloučeny všechny újmy, které by mohly být způsobeny stejně tak zvířetem jako neživým předmětem.³¹

Lze shrnout, že rozlišování mezi svévolným a přirozeným chováním zvířete neobstojí, protože zvířata nedisponují vlastní vůlí. Není vhodné ani usuzovat na nevypočitatelnost zvířat nebo očekávatelnost či neočekávatelnost nějakého jejich chování, neboť se jedná o příliš neurčitá kritéria. Jedině požadavek, aby se na vzniku újmy podílela energie zvířete, respektive jeho živost, lze označit za způsobitý k odlišení zvířat od neživých předmětů. Proto je namístě spatřovat nebezpečnost zvířete v jeho aktivním chování, čímž se z rozsahu § 2933 o. z. vyloučí újmy, na které jeho smysl a účel dopadat nemá, tedy které by mohly být způsobeny stejně zvířetem jako neživým předmětem.

²² Ibidem, Rn. 15. EBERL-BORGES, Christina. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 301.

²³ Srov. například rozhodnutí OLG Celle ze dne 15. 2. 2023, sp. zn. 20 U 35/20 (BeckRS 2023, 4088; NJW-RR 2023, 804–808), nebo rozhodnutí OLG Hamm ze dne 19. 12. 2022, sp. zn. 1-7 U 54/22 (NJW-RR 2023, 730–733).

²⁴ EBERL-BORGES, Christina. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 301.

²⁵ DEUTSCH, Erwin. *Die Haftung des Tierhalters*, s. 676.

²⁶ KATZENMEIER, Christian. § 833 BGB Haftung des Tierhalters. In: DAUNER-LIEB, Barbara – LANGEN, Werner (eds). *BGB: Schuldrecht: ProdHaftG / UKlaG. Band 2/3: §§ 662–853*. Baden-Baden: Nomos, 2021, s. 6166.

²⁷ WILHELMI, Rüdiger. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 3878.

²⁸ WAGNER, Gerhard. § 833 Haftung des Tierhalters, Rn. 17; s odkazy na Wagnera shodně MELZER, MELZER, Filip. § 2933 *Škoda způsobená zvířetem*, s. 678.

²⁹ EBERL-BORGES, Christina. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 302.

³⁰ LORENZ, Wolfgang. *Die Gefährdungshaftung des Tierhalters nach § 833 Satz 1 BGB*, s. 171–172.

³¹ WAGNER, Gerhard. § 833 Haftung des Tierhalters, Rn. 17.

4. Srovnání s neživým předmětem jako klíč k řešení typických situací

Na základě takto stanoveného obecného kritéria lze přistoupit k řešení konkrétních situací, které německá dogmatika rozdělila do několika typických skupin. Již nyní lze předdeslat, že se výsledek bude vždy odvíjet od odpovědi na otázku, zda by bylo možné zvíře nahradit neživým předmětem.

4.1 Působení fyziologického nátlaku na zvíře

Podle judikatury Říšského soudu se nebezpečí pramenící ze zvířete nematerializovalo, působil-li na něj fyziologický nátlak (*physiologischer Zwang*). Jednalo se o situaci, „*kdy vnější podnět působil na tělo nebo smysly zvířete takovou silou, že zvířata daného druhu nemohla podle fyziologických zákonů odolat.*“³² Jinými slovy šlo o reflexní pohyby (*Reflexbewegungen*).³³ Judikatura však v těchto případech nebyla důsledná. Na náhradu újmy totiž neměl nárok například zvěrolékař, kterého zvíře zranilo, zatímco se ho snažil usmrtit.³⁴ Soudy argumentovaly, že v takovém případě není původcem újmy zvíře, ale právě tento vnější podnět.³⁵ Nicméně zvěrolékaři zraněnému během rektálního měření teploty u hovězího dobytka náhradu újmy přiznaly.³⁶ Odborná literatura správně používání tohoto omezujícího kritéria kritizovala. Argumentovala, že právě vnější podnět často vyvolá aktivní chování zvířete, čímž se materializuje nebezpečí pramenící ze zvířete.³⁷ Toto hledisko navíc nemělo velký praktický význam, neboť nebylo snadné ho odlišit od ostatních hledisek a judikatura BGH ho nepřevzala.³⁸ Lze tedy uzavřít, že se jedná o nepoužitelné kritérium, které opustila i německá judikatura, a proto by se mu už nemělo věnovat více prostoru.

Pro úplnost lze doplnit, že tuto skupinu případů zmiňují Tichý s Hrádkem³⁹ i Melzer,⁴⁰ avšak podle mého názoru nesprávně překládají *physiologischer Zwang* jako *psychologický tlak*, příp. jako *psychologické donucení*. Zatímco však Tichý s Hrádkem nekriticky bez dalšího judikaturu Říšského soudu přebírají, Melzer reflektuje závěry německé dogmatiky a správně označuje toto omezující kritérium za nepoužitelné. Bezouška⁴¹ sice překládá přesněji jako *fyzický nátlak*, ale z jeho výkladu není zřejmé, jaké zastává stanovisko. Nejprve toto kritérium přebírá, ale následně uvádí, že není použitelné přesně v těch případech, ve kterých vede podle judikatury Říšského soudu k vyloučení odpovědnosti (zranění veterináře během zákroku).

³² „[...] wenn äußeres Ereignis auf den Körper oder auf die Sinne des Tieres mit solcher Gewalt wirkte, daß Tiere der in Frage kommenden Art nach physiologischen Gesetzen nicht widerstehen konnten.“ LORENZ, Wolfgang. *Die Gefährdungshaftung des Tierhalters nach § 833 Satz 1 BGB*, s. 87–88.

³³ KATZENMEIER, Christian. *§ 833 BGB Haftung des Tierhalters*, s. 6167.

³⁴ WAGNER, Gerhard. *§ 833 Haftung des Tierhalters*, Rn. 21.

³⁵ LORENZ, Wolfgang. *Die Gefährdungshaftung des Tierhalters nach § 833 Satz 1 BGB*, s. 88.

³⁶ EBERL-BORGES, Christina. *§ 833 Haftung des Tierhalters*, s. 306.

³⁷ Ibidem. Kriticky rovněž KATZENMEIER, Christian. *§ 833 BGB Haftung des Tierhalters*, s. 6167.

³⁸ LORENZ, Wolfgang. *Die Gefährdungshaftung des Tierhalters nach § 833 Satz 1 BGB*, s. 88.

³⁹ TICHÝ, Luboš – HRÁDEK, Jiří. *Deliktní právo*. Praha: C. H. Beck, 2017, s. 386.

⁴⁰ MELZER, Filip. *§ 2933 Škoda způsobená zvířetem*, s. 680.

⁴¹ BEZOUŠKA, Petr. *§ 2933 Náhrada škody způsobené zvířetem*. In: HULMÁK, Milan et al. *Občanský zákoník: komentář. VI: Závazkové právo: zvláštní část (§ 2055–3014)*. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1628.

4.2 Přírozené chování zvířete

Jak bylo uvedeno výše, judikatura Říšského soudu a starší judikatura BGH v případě způsobení újmy v důsledku přírozeného chování zvířete uzavírala, že se nebezpečnost pramenící ze zvířete nematerializuje. Se změnou rozhodovací praxe však přišlo i rozšíření případů, ve kterých soudy začaly shledávat naplnění podmínek vzniku povinnosti nahradit škodu. Navíc je třeba se na níže uvedené podskupiny opět dívat skrze obecné hledisko, podle kterého se nebezpečí materializuje, projeví-li se ve vzniklé újmě energie zvířete, respektive jeho živost.

Jako první podskupinu případů přírozeného chování zvířat lze uvést jejich páření. BGH v těchto případech uznává materializaci nebezpečí pramenícího ze zvířat, avšak pouze za podmínky, že k páření dojde bez svolení pánů zvířat. K otázce, zda se mají stejně posoudit i situace, kdy se zvířata páří se souhlasem pánů zvířat, se odmítl vyjádřit.⁴² Podle panujícího názoru dogmatiky, se kterým se lze s ohledem na výše vymezené obecné kritérium ztotožnit, se nebezpečí pramenící ze zvířete materializuje při jakémkoliv páření zvířat. Vůle jejich pánů nehraje žádnou roli. Za podstatné se považuje, že se při páření projevuje energie a živost zvířat.⁴³ To ale neznamená, že ve všech případech plánovaného a chtěného páření vznikne povinnost nahradit újmu. Není vyloučena aplikace ustanovení o spoluúčasti poškozeného (§ 2918 o. z.)⁴⁴ nebo existence ujednání o vyloučení nároku na náhradu újmy (§ 2898 o. z.).

Do podskupiny přírozeného chování zvířete patří i vyprazdňování.⁴⁵ Zvířata totiž neberou ohledy na své okolí a zpravidla vyměšují tam, kde se zrovna nachází.⁴⁶ Z nedávné doby lze zmínit rozhodnutí OLG Bamberg.⁴⁷ Soud zjistil, že žalobkyně převzala od žalovaného jeho psa do opatrovnictví. Když ho nechala samotného doma, projevil se u něj akutní střevní potíže, které vedly k tomu, že nebyl schopný ovládat své vyměšování a znečistil byt krvavými výkaly. Odvolací soud na základě ustálené judikatury BGH popsané výše na rozdíl od soudu prvního stupně uzavřel, že se nebezpečí pramenící ze zvířete materializovalo. Nebylo totiž vyloučeno, že se pes choval instinktivně, přestože ztratil kontrolu nad svým vyprazdňováním. Žalovaná argumentovala, že nedošlo k materializaci nebezpečí pramenícího ze zvířete, neboť obdobné obtíže mohou nastat i u člověka. Soud jí však nepřisvědčil. Člověk má totiž na rozdíl od zvířete jako rozumná bytost schopnost i v těchto stavech podniknout kroky k zabránění vzniku újmy nebo alespoň ke snížení jejího rozsahu. Například by se v obdobné situaci odebral na toaletu, zatímco pes začal pobíhat po bytě, čímž se materializovalo nebezpečí z něj pramenící. Se závěry tohoto rozhodnutí se lze ztotožnit. Ukazuje se na něm však, jak neurčité kritérium BGH pro posuzování těchto případů zvolil. Nicméně pokud bychom aplikovali výše zmíněné hledisko aktivního chování zvířete, respektive živosti či energie, nebylo by pochyb o materializaci nebezpečí

⁴² Rozhodnutí BGH ze dne 6. 7. 1976, sp. zn. VI ZR 177/75 (NJW 1976, 2130–2131).

⁴³ SPINDLER, Gerald. § 833 Haftung des Tierhalters. In: BAMBERGER, Heinz G. et al. (eds). *Bürgerliches Gesetzbuch: Kommentar. Band 3: §§ 705–1017 PartGG, ProdHaftG, ErbbauRG, WEG*. München: C. H. Beck, 2019, s. 1175; EBERL-BORGES, Christina. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 309–310; KATZENMEIER, Christian. § 833 BGB Haftung des Tierhalters, s. 6166.

⁴⁴ EBERL-BORGES, Christina. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 310.

⁴⁵ HENSEN, Simone. *Tierhalterhaftung*. Mnichov: C. H. Beck, 2023, s. 10.

⁴⁶ EBERL-BORGES, Christina. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 309.

⁴⁷ Rozhodnutí OLG Bamberg ze dne 28. 4. 2021, sp. zn. 3 U 272/20 (NJW-RR 2021, 815–817).

pramenícího ze zvířete. Jako další příklad lze uvést zničení dek psí močí⁴⁸ nebo ucpání odtoku vody peřím.⁴⁹ Podle mého názoru bychom mohli do této kategorie zahrnout i újmu způsobenou hnísem, krví, slinami nebo spermatem.

K přirozenému chování zvířat se řadí i přenos nemocí⁵⁰ a šíření škůdců. Wagner⁵¹ v této souvislosti oprávněně kritizuje nepřesvědčivé rozhodnutí LG Freiburg.⁵² Podle soudu se nematerializovalo nebezpečí pramenící ze zvířete, pokud pes zamořil pronajatý byt klíšťaty. Chybělo prý jakékoliv aktivní chování zvířete, natož jeho nevypočitatelnost. Jinak by tomu bylo, pokud by pes nakazil například jiného psa při očichávání. Soud však nezhlednil, že chování zvířete, respektive jeho energie se projevily právě v tom, že se pohyboval mezi bytem a venkovním prostředím, což umožnilo byt klíšťat zamořit a v čemž spočívá materializace nebezpečí pramenícího ze zvířete. Domnívám se, že zde lze spatřovat nebezpečnost právě v tom, že zvíře slouží jako nosič nákazy, která se právě kvůli němu může šířit na další zvířata nebo lidi. Nahradíme-li zvíře neživým předmětem, k přenosu nemoci nedojde, což indikuje materializaci nebezpečí pramenícího ze zvířete. Dále se ukazuje na to, že činnost zvířete může spočívat v očichání nebo olíznutí.⁵³

Dále existuje celá řada příkladů chování, které lze považovat za přirozené pro zvířata: pokousání psem,⁵⁴ kousnutí kočkou,⁵⁵ poškrábání automobilu⁵⁶ nebo nábytku kočkou,⁵⁷ splašení koně⁵⁸ nebo prasete,⁵⁹ vyhazování koněm,⁶⁰ kopnutí koněm,⁶¹ bodnutí včelou⁶² nebo uštknutí nebo uškrcení hadem.

V této souvislosti se vede diskuse ohledně otázky, zda se materializovalo nebezpečí pramenící z holuba, kterého nasála turbína letadla.⁶³ Pták podle OLG Hamm⁶⁴ představuje pro letadlo překážku podobně jako kráva na silnici pro automobil,⁶⁵ v čemž měla

⁴⁸ Rozhodnutí AG Wiesbaden ze dne 18. 8. 2011, sp. zn. 93 C 2691/11 (NJW-RR 2012, 227–228).

⁴⁹ LORENZ, Wolfgang. *Die Gefährdungshaftung des Tierhalters nach § 833 Satz 1 BGB*, s. 107.

⁵⁰ SPINDLER, Gerald. § 833 Haftung des Tierhalters, Rn. 8; EBERL-BORGES, Christina. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 308.

⁵¹ WAGNER, Gerhard. § 833 Haftung des Tierhalters, Rn. 24. Shodně s LG Freiburg OFTINGER, Karl – STARK, Emil W. *Schweizerisches Haftpflichtrecht. Zweiter Band, Erster Teilband*, s. 389. Shodně s LG Freiburg KESSLER, Martin A. *Art. 56 D. Haftung für Tiere I. Ersatzpflicht*, s. 427.

⁵² Rozhodnutí LG Freiburg ze dne 21. 2. 2002, sp. zn. 3 S 125/01 (BeckRS 2002, 31154552).

⁵³ EBERL-BORGES, Christina. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 309.

⁵⁴ Rozhodnutí BGH ze dne 25. 3. 2014, sp. zn. VI ZR 372/13 (NJW 2014, 2434–2435), nebo rozhodnutí AG Bayreuth ze dne 20. 6. 2007, sp. zn. 7 C 355/06 (NJOZ 2008, 2906–2909), nebo rozhodnutí OLG Zweibrücken ze dne 28. 4. 2022, sp. zn. 2 U 32/21 (NJW-RR 2022, 1385).

⁵⁵ Rozhodnutí BGH ze dne 26. 4. 2022, sp. zn. VI ZR 1321/20 (r + s 2022, 410–412). V tomto rozhodnutí se ukázalo, jak může být i kousnutí kočkou do ruky pro člověka nebezpečné. Poškozený totiž dostal do ruky zánět a musel se podrobit několika operacím.

⁵⁶ Rozhodnutí AG Steinfurt ze dne 23. 10. 2019, sp. zn. 21 C 443/18 (NJW-RR 2020, 273–275).

⁵⁷ Rozhodnutí LG Dortmund ze dne 28. 3. 2008, sp. zn. 3 O 368/07 (NJOZ 2009, 4321–4325).

⁵⁸ Rozhodnutí OLG Düsseldorf ze dne 16. 3. 1998, sp. zn. 1 U 114/97 (NJW-RR 1999, 1622), nebo rozhodnutí OLG Celle ze dne 15. 2. 2023, sp. zn. 20 U 36/20 (BeckRS 2023, 4088).

⁵⁹ Rozsudek BGH ze dne 2. 7. 1991, sp. zn. VI ZR 6/91 (NZV 1991, 387–388).

⁶⁰ Rozhodnutí OLG Hamm ze dne 12. 4. 2022, sp. zn. 7 U 55/21 (NJW-RR 2022, 1679–1682).

⁶¹ Rozhodnutí LG Münster ze dne 31. 7. 2019, sp. zn. 4 O 534/16 (BeckRS 2019, 22834, NZV 2020, 535), nebo rozhodnutí OLG Düsseldorf ze dne 29. 9. 2005, sp. zn. 5 U 21/05 (NZV 2006, 153–155).

⁶² Rozhodnutí AG Brandenburg ze dne 28. 11. 2017, sp. zn. 34 C 146/16 (NJW-RR 2018, 278–281).

⁶³ Zde vzniká i problém střetu dvou různých nebezpečí (nebezpečnost zvířete a nebezpečnost provozu dopravního prostředku). K tomu srov. BÁRTŮ, Josef. *Jednání na vlastní nebezpečí a spoluúčast poškozeného v případě újmy způsobené zvířetem. Právní rozhledy*, 2023, č. 23, s. 617.

⁶⁴ Rozhodnutí OLG Hamm ze dne 11. 2. 2004, sp. zn. 13 U 194/03 (NJW 2004, 2246–2247).

⁶⁵ Ke zvířeti jako překážce srov. níže.

spočívat jeho nebezpečnost. Melzer argumentuje, že se holub nacházel ve svém přirozeném prostředí, a proto by se za jím způsobenou újmu nemělo odpovídat, neboť se má jednat o běžné životní riziko.⁶⁶ Tato úvaha ale není přesvědčivá a není zřejmé, proč by mělo z tohoto důvodu dojít k vyloučení odpovědnosti. V případě koček, které způsobí újmu ve svém přirozeném prostředí (obydlí člověka), není odpovědnost za způsobenou újmu vyloučena. Totéž lze říct o rybě v rybníce (§ 1049 o. z.), která by kousla plavce. Je třeba zdůraznit, že nebezpečnost pramenící z holuba nespočívala v jeho nasátí turbínou, neboť ta může nasát jakýkoliv neživý předmět, ale ve skutečnosti, že se v blízkosti turbíny pohyboval, jak správně uvádí Pfab.⁶⁷

4.3 Zvíře vedené člověkem

Zvířata sice nedisponují vlastní vůlí, avšak lze prostřednictvím tréninku ovlivňovat jejich chování. Typicky se tomu děje v případě koní nebo psů. Cílem výcviku je, aby zvíře poslouchalo pokyny člověka – kůň změnil rychlost, pes aportoval předmět. V literatuře pak nepanuje shoda na řešení otázky, zda se materializuje nebezpečí pramenící ze zvířete, pokud se toto zvíře nachází pod vedením člověka a následuje jeho pokyny. Ustálená německá judikatura v těchto případech odpovědnost pána zvířete odmítá s odůvodněním, že škodu nezpůsobilo zvíře, ale právě člověk, který ho ovládal.⁶⁸ Rozlišuje však, zda škodu zvíře způsobilo na pokyn člověka, nebo nikoliv. Příkladem první situace by byl povel psovi: „Trhej!“ V takovém případě by odpovědnost nevznikla. Zastavil-li však jezdec na koni těsně vedle kolemjdoucího, aby mu něco sdělil, kůň se z ničeho nic otočil, do kolemjdoucího strčil, ten upadl a zranil se, újmu by nahradit musel, přestože se kůň pod vedením člověka nacházel.⁶⁹

Eberl-Borges a Larenz s Canarisem se závěry této judikatury nesouhlasí. Podle nich spočívá nebezpečí pramenící ze zvířete i v tom, že poslouchá pokyny.⁷⁰ Tím se ale zvíře nijak

⁶⁶ Melzer nepřesně uvádí, že soud spatřoval nebezpečnost holuba v tom, že ho nasála turbína. MELZER, Filip. § 2933 *Škoda způsobená zvířetem*, s. 681.

⁶⁷ PFAB, Alexander. Brieftaube gegen Flugzeug – Zugleich ein Beitrag zur Gefährdungshaftung. *Versicherungsrecht*. 2006, s. 894 an.; Opačně a nesprávně WAGNER, Gerhard. § 833 *Haftung des Tierhalters*, Rn. 23.

⁶⁸ WAGNER, Gerhard. § 833 *Haftung des Tierhalters*, Rn. 19. Srov. též výše citované rozhodnutí BGH ze dne 31. 5. 2016, sp. zn. VI ZR 465/15 (NJW 2016, 2737–2738). Shodně s judikaturou HENSEN, Simone. *Tierhalterhaftung*, s. 9; Ani Koziol v těchto případech nespátřuje materializaci zvířecího nebezpečí. Vychází však ještě z rozlišování mezi svévolným a přirozeným chováním zvířete. KOZIOL, Helmut. *Österreichisches Haftpflichtrecht. Band II: Haftung für eigenes und fremdes Fehlverhalten*, s. 818. Koziol zjevně vychází z rakouské judikatury, reprezentované např. právní větou RS0030199, která zní takto: „Zvláštní nebezpečnost zvířat, která vedla k zavedení přísnější odpovědnosti, vyplývá ze skutečnosti, že zvířata – i ta dobromyslná – mohou způsobit škodu svým pohybem, který se řídí instinkty a pudy a není řízen rozumem.“ „Die besondere Tiergefahr, die zur Normierung der strengeren Haftung Anlass gab, liegt daran, dass – auch gutmütige – Tiere durch ihre von Trieben und Instinkten gelenkten Bewegungen, die nicht durch Vernunft kontrolliert werden, Schaden stiften können.“ Dostupné z: <https://ris.bka.gv.at/>. Shodně BEZOUŠKA, Petr. § 2933 *Náhrada škody způsobené zvířetem*, s. 1629. Rovněž Pašek nepovažuje případy použití zvířete namísto zbraně za materializaci nebezpečí pramenícího ze zvířete. PAŠEK, Martin. § 2933 *[Vlastník a chovatel]*, s. 3068.

⁶⁹ SPRAU, Hartwig. § 833 *Haftung des Tierhalters*. In: GRÜNEBERG, Christian et al. (eds). *Bürgerliches Gesetzbuch mit Nebengesetzen*. Mnichov: C. H. Beck, 2022, s. 1522; srov. odkazy na judikaturu in EBERL-BORGES, Christina. § 833 *Haftung des Tierhalters*, s. 307.

⁷⁰ EBERL-BORGES, Christina. § 833 *Haftung des Tierhalters*, s. 307; LARENZ, Karl – CANARIS, Claus-Wilhelm. *Lehrbuch des Schuldrechts. Band 2, Besonderer Teil, 2. Halbband. Begründet von Karl Larenz; fortgeführt von Claus-Wilhelm Canaris*, s. 616. Ani v jednom případě přitom není vyloučena odpovědnost podle obecných pravidel.

neodlišuje od jiných nebezpečných věcí, které člověk ovládá. Jako příklad lze uvést střelné zbraně. Naopak může vést schopnost ovládat zvíře prostřednictvím pokynů ke snížení jeho nebezpečnosti nebo dokonce k zabránění materializace rizika, které pro své okolí představuje.

Spíše lze ale argumentovat, že vlastník zvířete odpovídá za újmu způsobenou zvířetem, protože vytvořil zdroj nebezpečí pro své okolí a má na něj vliv, byť není schopný ani při vynaložení veškeré možné péče zabránit možnosti vzniku újmy. Může však na zvíře působit tak, že riziko vzniku újmy sníží, nebo naopak zvýší, což by ale na vznik odpovědnosti mít vliv nemělo.⁷¹ Pro poškozeného potom nehraje žádnou roli, z jakého důvodu se nebezpečnost pramenící ze zvířete materializovala – zda z podnětu člověka, či nikoliv.⁷² Proto bychom k této okolnosti při posuzování otázky, zda povinnost k náhradě újmy vznikla, či nikoliv, neměli vůbec přihlížet. Siegel správně za jedinou podstatnou okolnost považuje, že „*zvíře ke škodě přispělo vlastní silou.*“⁷³ Obdobně argumentuje Melzer. Podle něj by mělo rozhodovat, zda by bylo možné zvíře nahradit neživým předmětem. Pokud ano, újma do ochranného účelu nespadá, pokud nikoliv, povinnost k náhradě újmy může vzniknout.⁷⁴ Že není rozhodující, zda se zdroj nebezpečí nachází, nebo nenachází pod vlivem člověka, respektive zda ho člověk ovládá, vynikne, použijeme-li paralelu s odpovědností za provoz dopravního prostředku.⁷⁵ Není rozdíl mezi řízením automobilu a ovládáním zvířete. Tato okolnost nemá žádný vliv na existenci zvířete jako zdroje nebezpečí.⁷⁶ Dopravní prostředky (automobily, letadla, vlaky) téměř bezvýhradně při provozu ovládají lidé a pro vznik povinnosti nahradit škodu se jedná o irelevantní okolnost. Odpovědnost podle § 2927 o. z. vzniká dokonce i v případě, kdy někdo způsobí újmu dopravním prostředkem úmyslně (např. použije automobil jako zbraň).⁷⁷

Od působení zvířete pod vlivem člověka se odlišují případy, kdy zvíře působí pouze a jenom svou vahou. Jako příklad se uvádí poškození vozidla v důsledku jeho přetížení při převážení těžkého zvířete. Vznikla-li by újma, i kdyby řidič vezl neživý náklad, k materializaci nebezpečí pramenícího ze zvířete by nedošlo.⁷⁸ Avšak i v případě pádu zvířete musíme opět rozlišovat, zda se na něm podílela energie zvířete, respektive jeho živost, či nikoliv. Působila-li výhradně zemská přitažlivost, nebezpečí pramenící ze zvířete se nematerializuje. Jinak by tomu bylo, pokud by například kráva zalehla veterináře během porodu telete.⁷⁹

⁷¹ KATZENMEIER, Christian. § 833 BGB Haftung des Tierhalters, s. 6167.

⁷² DEUTSCH, Erwin. *Die Haftung des Tierhalters*, s. 676.

⁷³ „...das Tier durch eigene Kraftentfaltung zu dem Schaden beigetragen hat.“ SIEGEL, Thomas. *Verkehrsunfälle mit Tieren. Straßenverkehrsrecht*. 2017, s. 82.

⁷⁴ MELZER, Filip. § 2933 Škoda způsobená zvířetem, s. 679–680.

⁷⁵ SCHAUB, Renate. § 833 Haftung des Tierhalters. In: PRÜTTING, Hanns – WEGEN, Gerhard – WEINREICH, Gerd (eds). *Bürgerliches Gesetzbuch. Kommentar*. Luchterhand Verlag, 2021, s. 1905; EBERL-BORGES, Christina. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 307; WILHELMI, Rüdiger. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 3878; SIEGEL, Thomas. *Verkehrsunfälle mit Tieren*, s. 82; SPINDLER, Gerald. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 1176.

⁷⁶ SCHAUB, Renate. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 1905; SIEGEL, Thomas. *Verkehrsunfälle mit Tieren*, s. 82.

⁷⁷ Shodně podle německé právní úpravy. Viz SIEGEL, Thomas. *Verkehrsunfälle mit Tieren*, s. 82.

⁷⁸ SPINDLER, Gerald. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 1176; BEZOUŠKA, Petr. § 2933 Náhrada škody způsobené zvířetem, s. 1628; KATZENMEIER, Christian. § 833 BGB Haftung des Tierhalters, s. 6167; EBERL-BORGES, Christina. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 303; SCHAUB, Renate. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 1905.

⁷⁹ EBERL-BORGES, Christina. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 304.

4.4 Vytvoření překážky zvířetem

Ke vzniku újmy může dojít i v důsledku zakopnutí člověka o zvíře nebo následkem jeho kolize s dopravním prostředkem.⁸⁰ Nesporné budou případy, kdy zvíře vběhne z ničeho nic pod kola automobilu nebo pod nohy chodce. Pokud se ale již zvíře na místě srážky v době škodní události nacházelo, lze namítnout, že neexistuje žádný rozdíl při srovnání s neživým předmětem, a proto by povinnost k náhradě újmy vzniknout neměla. Na tomto místě ale musíme zkoumat, zda se zvíře na místo kolize dostalo za pomoci vlastní energie, či nikoliv. V prvním případě bude odpovědnost založena, neboť právě ve schopnosti přesunu z místa na místo se materializovalo nebezpečí pramenící ze zvířete. Ve druhém případě povinnost k náhradě újmy nevznikne.⁸¹ Zvíře totiž nebere ohledy na své okolí a postaví se nebo si lehne kamkoliv, aniž by zohledňovalo zájmy člověka nebo jeho bezpečnost.⁸²

Zvíře v okamžiku škodní události nemusí být živé.⁸³ Bude-li splněna podmínka, že se na místo střetu dostalo za pomoci vlastní energie, dojde k materializaci nebezpečí pramenícího ze zvířete. To platí i v případě, že mrtvé zvíře zůstane ležet na silnici poté, co ho srazí automobil, vytvoří překážku a způsobí další dopravní nehodu.⁸⁴ Nebude však zřejmě možné uvažovat o materializaci nebezpečí pramenícího ze zvířete po neomezeně dlouhou dobu. Po určitém časovém úseku nebude újma způsobená zvířetem odpovědně osobě vůbec přičitatelná. Přesné období však nelze stanovit.⁸⁵

Přesune-li se samo zvíře na místo, kde se nacházet má nebo kde se obvykle nachází, navrhuji Melzer⁸⁶ a Eberl-Borges,⁸⁷ aby povinnost k náhradě újmy nevznikala, protože se nematerializuje nebezpečnost pramenící ze zvířete. Tyto úvahy považuji v zásadě za správné, avšak mohou podle mého názoru existovat situace, ve kterých se bude nebezpečnost zvířete materializovat i v případě, že se bude zvíře nacházet na obvyklém místě, což lze ukázat na následujícím příkladu. Chodec chce projít místem, kde obvykle spí pes, a vidí, že tam pes není. Na chvíli se otočí, aby se rozloučil s přítelem, mezitím si pes lehne na své místo a chodec o něj zakopne. Přestože se pes nacházel na místě, kde lze jeho přítomnost očekávat, vytvořil pro chodce nečekanou překážku. I v tomto případě se materializovalo nebezpečí pramenící ze zvířete, a proto by povinnost k náhradě újmy měla vzniknout. Místo, na kterém ke škodní události došlo, však určitě není bez významu, neboť ho lze zohlednit při posuzování míry spoluúčasti poškozeného na vzniklé újmě (§ 2918 o. z.).

⁸⁰ KATZENMEIER, Christian. § 833 BGB Haftung des Tierhalters, s. 6166. Srážka motorového vozidla s koněm stojícím na silnici: rozhodnutí BGH ze dne 14. 2. 2017, sp. zn. VI ZR 434/15 (NJW-RR 2017, 725–727); rozhodnutí OLG Saarbrücken ze dne 17. 1. 2006, sp. zn. 4 U 615/04 (NJW-RR 2006, 893–894). Zranění způsobené pádem po zakopnutí o spícího psa: rozhodnutí OLG Hamm ze dne 15. 2. 2013, sp. zn. 19 U 96/12 (r + s 2013, 357–358).

⁸¹ WAGNER, Gerhard. § 833 Haftung des Tierhalters, Rn. 22. LARENZ, Karl – CANARIS, Claus-Wilhelm. *Lehrbuch des Schuldrechts. Band 2, Besonderer Teil, 2. Halbband. Begründet von Karl Larenz; fortgeführt von Claus-Wilhelm Canaris*, s. 616; MELZER, Filip. § 2933 Škoda způsobená zvířetem, s. 680; OFTINGER, Karl – STARK, Emil W. *Schweizerisches Haftpflichtrecht. Zweiter Band, Erster Teilband*, s. 388–389; EBERL-BORGES, Christina. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 304–305.

⁸² EBERL-BORGES, Christina. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 305. Rozhodnutí OLG Hamm ze dne 15. 2. 2013, sp. zn. 19 U 96/12 (r + s 2013, 357–358).

⁸³ SIEGEL, Thomas. *Verkehrsunfälle mit Tieren*, s. 82.

⁸⁴ EBERL-BORGES, Christina. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 305; SPINDLER, Gerald. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 1176; SIEGEL, Thomas. *Verkehrsunfälle mit Tieren*, s. 82.

⁸⁵ LORENZ, Wolfgang. *Die Gefährdungshaftung des Tierhalters nach § 833 Satz 1 BGB*, s. 115–116; SIEGEL, Thomas. *Verkehrsunfälle mit Tieren*, s. 82.

⁸⁶ MELZER, Filip. § 2933 Škoda způsobená zvířetem, s. 681.

⁸⁷ EBERL-BORGES, Christina. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 305.

4.5 Nepřímé působení zvířete: vytvoření překážky, panická reakce, infarkt

Nebezpečí pramenící ze zvířete se může materializovat, i když nedojde k fyzickému kontaktu se zvířetem,⁸⁸ což lze demonstrovat například na rozhodnutí OLG Saarbrücken.⁸⁹ Několik koní různých vlastníků vytvořilo na silnici překážku. Přijíždějící motorkář nedokázal včas zareagovat a minimálně s jedním z nich se střetl. Přestože se nesrazil se všemi koňmi, u všech se materializovalo nebezpečí pramenící ze zvířete, neboť překážku na komunikaci vytvořili společně. Stejně tomu bude, pokud by se řidič pokusil překážce vyhnout, což se mu sice podaří, ale například sjede do příkopu nebo se srazí s protijedoucím vozidlem.⁹⁰ Jiným příkladem by mohli být dva psi různých vlastníků hrající si spolu u cyklostezky, z nichž jeden vběhne do cesty cyklistovi, který v důsledku pádu utrpí zranění. V tomto případě se materializovalo nebezpečí pramenící z obou psů, přestože se cyklista střetl pouze s jedním. Bylo totiž pouze otázkou náhody, který z nich to bude.⁹¹ Mohlo by se jednat i o situaci, kdy zvíře uvede do pohybu nějaký předmět, který zraní člověka nebo způsobí majetkovou škodu.⁹²

Do aplikačního rozsahu § 2933 o. z. spadají i újmy způsobené při útěku před zvířetem, které začalo pronásledovat jiné zvíře nebo člověka.⁹³ Zde není pochyb, že se materializovalo nebezpečí pramenící ze zvířete, neboť se na vzniku újmy podílela jeho energie. Obecně se ale také připouští, že i újma způsobená preventivním útekem před nehýbajícím se zvířetem může spadat pod aplikační rozsah § 2933 o. z.⁹⁴ Jako příklad lze uvést tygra, který uteče z výběhu a lehne si (a třeba i usne) na autobusové zastávce.⁹⁵ Nahrazovat se budou i újmy způsobené panickou reakcí vyvolanou strachem ze psů,⁹⁶ které budou podle mého názoru častější. Pouhá obava z možných vážných následků vede ke vzniku újmy. Zvíře tedy působí na psychiku člověka, a nikoliv na jeho tělo.⁹⁷ Eberl-Borges uvádí, že i zde se na škodném následku podílí zvíře vlastní energií. Z jejího výkladu však není zcela zřejmé v čem.⁹⁸ Domnívám se, že zde bychom mohli materializaci nebezpečí pramenícího ze zvířete spatřovat, obdobně jako u vytvoření překážky zvířetem, ve schopnosti zvířete přemístit se samo od sebe z místa na místo. Takto materializované nebezpečí následně vyvolá u člověka přirozenou reakci, kterou lze přičíst působení zdroje nebezpečí.⁹⁹

⁸⁸ HENSEN, Simone. *Tierhalterhaftung*, s. 11; REISCHAUER, Rudolf. 7. durch ein Tier. In: RUMMEL, Peter (ed.). *Kommentar zum Allgemeinen bürgerlichen Gesetzbuch : mit EheG, KSchG, MRG, WGG, WEG 2002, BTVG, HeizKG, IPRG, EVÜ : in zwei Bänden. 2. Band, §§ 1175 bis 1502 ABGB; Nebengesetze. Teil 2b, §§ 1313 bis 1341 ABGB*. Wien: Manzsche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2004, s. 144.

⁸⁹ Rozhodnutí OLG Saarbrücken ze dne 17. 1. 2006, sp. zn. 4 U 615/04 (NJW-RR 2006, 893–894).

⁹⁰ Obdobně TICHÝ, Luboš – HRÁDEK, Jiří. *Deliktní právo*, s. 386.

⁹¹ Rozhodnutí OLG Mnichov ze dne 23. 6. 2017, sp. zn. 10 U 4540/16 (NJW 2017, 3664–3666).

⁹² HENSEN, Simone. *Tierhalterhaftung*, s. 11.

⁹³ WILHELMI, Rüdiger. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 3878; TICHÝ, Luboš – HRÁDEK, Jiří. *Deliktní právo*, s. 386. Rozhodnutí OLG Celle ze dne 15. 2. 2023, sp. zn. 20 U 36/20 (BeckRS 2023, 4088; NJW-RR 2023, 804).

⁹⁴ DEUTSCH, Erwin. *Die Haftung des Tierhalters*, s. 676.

⁹⁵ Obdobně BEZOUŠKA, Petr. § 2933 Náhrada škody způsobené zvířetem, s. 1628.

⁹⁶ SPINDLER, Gerald. § 833 Haftung des Tierhalters, Rn. 12.

⁹⁷ LORENZ, Wolfgang. *Die Gefährdungshaftung des Tierhalters nach § 833 Satz 1 BGB*, s. 117; EBERL-BORGES, Christina. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 305.

⁹⁸ EBERL-BORGES, Christina. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 305.

⁹⁹ Konzultace s doc. Melzerem.

Do této podskupiny bychom mohli zařadit i spor rozhodovaný OLG Karlsruhe,¹⁰⁰ v němž se žalobce domáhal náhrady nemajetkové újmy způsobené tím, že utrpěl srdeční infarkt v důsledku rozrušení způsobeného rvačkou mezi jeho psem a psem žalovaného. Soudy zjistily, že žalobce měl nemocné srdce. Žalobu však zamítly s odůvodněním, že vzniklý následek není adekvátní, a proto chybí příčinná souvislost. Podle nich není možné tuto situaci připodobnit ke strachu vyvolanému nebezpečným zvířetem a újmě způsobené útekem před ním, neboť žalobci nehrozilo žádné nebezpečí. Takové odůvodnění však nepovažují za přesvědčivé. Sice nebyl v nebezpečí žalobce sám, ale hrozilo nebezpečí vzniku újmy na jeho majetku. Ze skutkového stavu sice nic takového nevyplývá, ale pokud by se například jednalo o jeho jediného společníka, není podle mého názoru možné takový následek označit za neadekvátní. Není nic neobvyklého na tom, že lidé (a zvláště lidé v pokročilejším věku) mají velmi blízký vztah ke svým zvířatům.

Závěr

Závěry učiněné v tomto článku lze shrnout následovně. Jako kritérium není vhodné používat rozlišování mezi přirozeným a svévolným chováním zvířete, protože u zvířat nelze hovořit o vůli, a to ani v přeneseném slova smyslu. Stejně tak nelze vycházet z hlediska nepředvídatelnosti pro neurčitost tohoto kritéria. Totéž platí i o hledisku spočívajícím v očekávatelnosti nějakého zvířecího chování. Jako vhodné se jeví zahrnout do aplikačního rozsahu normy všechny újmy, na kterých se alespoň spolupodílela energie zvířete. Dojde tím k jasnému a zřetelnému odlišení újem způsobených zvířetem od újem, které by mohl stejně jako zvíře způsobit i neživý předmět. Na tyto újmy totiž smysl a účel § 2933 o. z. dopadat nemá. Prizmatem tohoto hlediska lze řešit i typické situace, rozdělené do různých skupin literaturou. Jako nevhodné se jeví užívání kategorie fyziologického nátlaku, a to pro její neurčitost. Do nexu ohrožení ale lze obecně zahrnout přirozené chování zvířete (páření, vyměšování, přenos nemocí, šíření škůdců, kousnutí, škrábnutí apod.), újmy způsobené zvířetem nacházejícím se pod vedením člověka nebo chovajícím se na základě jeho pokynů. Podle § 2933 o. z. lze nahradit i újmy způsobené v důsledku vytvoření překážky zvířetem, dostalo-li se zvíře na místo kolize za pomoci vlastní energie, i nepřímo způsobené újmy, např. v důsledku útoku před zvířetem.

¹⁰⁰ Rozhodnutí OLG Karlsruhe ze dne 12. 3. 1992, sp. zn. 9 U 270/91 (NJW-RR 1992, 1120–1121). Odborná literatura závěry soudu nekriticky přebírá. Rešeršní zdroje: SPINDLER, Gerald. § 833 Haftung des Tierhalters, Rn. 12. EBERL-BORGES, Christina. § 833 Haftung des Tierhalters, s. 298.

Dangerousness of the Animal as a Prerequisite for Liability for Damages

Josef Bártů (<https://orcid.org/0009-0006-6153-5481>)

Abstract: The Civil Code establishes liability for damage caused by an animal in § 2933. As this is a liability for endangerment, one of the unwritten prerequisites for liability is that the dangerousness of the animal materializes in the damage caused. In the present text, I address the question of what that dangerousness should generally consist of, and conclude that the most appropriate criterion will be the contribution of the animal's energy, or the manifestation of its liveliness, to the resulting damage. On the basis of this generally defined criterion, I deal with typical situations which German legal scholarship has divided into several groups. I consider it correct to abandon the aspect of physiological pressure on the animal because of the vagueness of this criterion and to include the animal's natural behaviour (mating, displacement, the spread of diseases and pests) in the nexus of danger. If an animal creates an obstacle, we will have to ask whether it has reached the point of collision with a vehicle or a person with the help of its own energy. If so, the condition for inclusion in the nexus of danger will be met. The source of the danger must also include certain injuries that are caused other than by the animal's direct action on the human or its property. Thus, liability may arise even if the animal causes someone to have a panic attack and he or she is injured while running away.

Keywords: animal, damage, source of danger, liability, endangerment